

Janina Bolejko
Bogdan Leszkiewicz
Zbigniew Pleśniarski

Wpływ stóp procentowych Rady Polityki Pieniężnej na spadek bezrobocia

1. Wstęp – polityka monetarna państwa

Polityka monetarna państwa polega na dostosowaniu pieniądza znajdującego się w obiegu do aktualnych wymagań gospodarki. Narzędziami, jakie państwo posiada do realizacji tego celu, są instytucje Narodowego Banku Polskiego (NBP), tj. zarząd NBP i Rada Polityki Pieniężnej (RPP).

W sytuacji wysokiej inflacji NBP powinien prowadzić politykę restrykcyjną – poprzez podwyższanie stóp procentowych, podwyższenie poziomu rezerw obowiązkowych oraz sprzedaż na otwartym rynku doprowadzać do zmniejszenia podaży pieniądza. W przypadku zaś niskiej inflacji, a co za tym idzie zagrożenia dużą stopą bezrobocia, NBP powinien prowadzić politykę ekspansywną, której celem jest zwiększanie podaży pieniądza poprzez obniżanie stopy dyskontowej, obniżanie poziomu rezerw obowiązkowych, zakupy na otwartym rynku.

W wyniku tych interwencji państwo może w pewnym zakresie kontrolować inflację, a co za tym idzie, i bezrobocie. Dzieje się tak dlatego, że poziom inflacji jest naturalnie sprzężony ze stopą bezrobocia. Zjawisko to jest opisywane przez krzywą Phillipsa, która ma kształt hiperboli, tzn. dużej inflacji odpowiada niskie bezrobocie i na odwrót – niskiej inflacji odpowiada duże bezrobocie. Relacja ta jest powodowana tym, że przy małym bezrobociu istnieje duża konkurencja na rynku pracy i pracodawcy, aby zaspokoić żądania pracowników, muszą m.in. podnosić ich zarobki, zwiększając przy tym koszty pracy. Rosnące koszty pracy prowadzą do zwiększenia cen, które z kolei prowadzą do zwiększenia kosztów pracy – mamy tu do czynienia, jak to określał Keynes, ze „spiralą inflacji”. Z kolei, gdy bezrobocie jest duże, pracodawcy

mogą pozwolić sobie na zmniejszenie kosztów pracy poprzez m.in. mniejsze płace, a to z kolei prowadzi do niskiej inflacji.

Należy jednak nadmienić, że krzywa Phillipsa nie jest uniwersalnym prawem ekonomicznym, jak sądzono jeszcze 40 lat temu. W dłuższym okresie zależność między inflacją a bezrobociem ulega zaburzeniu, po czym znów opisywana jest krzywą Phillipsa. Tę uogólnioną zależność stara się opisać teoria NAIRU (*non-accelerating inflation rate of unemployment*), za którą w 2006 roku Edmund Phelps otrzymał Nagrodę Nobela. Dziś nie jest oczywiste, czy zależność NAIRU sprawdza się, ale pewne jest, że w warunkach stabilności, w krótkich okresach czasu zależność między inflacją a bezrobociem jest opisana krzywą Phillipsa.

A zatem dzięki umiejętnie prowadzonej polityce pieniężnej państwo może za pomocą mechanizmów anty- lub proinflacyjnych kontrolować poziom bezrobocia. Gdy pojawiają się ekonomiczno-gospodarcze turbulencje lub następują gwałtowne zmiany polityczne, zależność między bezrobociem a inflacją ulegać może zaburzeniu.

Po zmianie systemu politycznego w Polsce mieliśmy do czynienia z taką właśnie sytuacją. Jednakże, mogłoby się wydawać, że 13 lat przemian i reform gospodarczych powinno wystarczyć do przywrócenia równowagi między inflacją a bezrobociem. A zatem spadek bezrobocia po 2003 roku mógł być spowodowany odpowiednio prowadzoną polityką pieniężną państwa. Poniżej postaramy się sprawdzić, czy rzeczywiście taka sytuacja wystąpiła.

2. Metodologia – źródła spadku bezrobocia

Aby dokładniej przetestować tytułową hipotezę niniejszego artykułu, musimy rozważyć, jakie procesy mogą prowadzić do spadku bezrobocia. Po 2003 roku oprócz polityki monetarnej państwa na spadek bezrobocia miały także wpływ takie czynniki, jak:

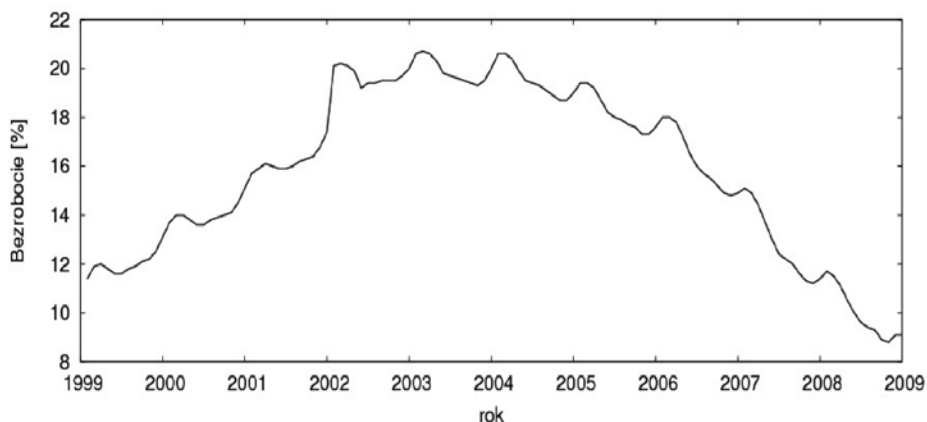
- przystąpienie Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku i otwarcie rynku pracy niektórych krajów członkowskich dla obywateli polskich,
- korzystne zmiany w Kodeksie pracy wprowadzane w 2002 roku,
- boom budowlany w latach 2005–2008.

Nie są to oczywiście wszystkie możliwe czynniki, jakie złożyły się na spadek bezrobocia, ale niewątpliwie te miały nań największy wpływ. Tak więc, w celu zweryfikowania, czy rzeczywiście polityka pieniężna Polski miała wpływ na spadek bezrobocia, musimy również sprawdzić, jak wyżej wymienione czynniki wpłynęły na spadek bezrobocia. W tym celu musimy znaleźć odpowiedzi na następujące pytania robocze:

- Jak wyglądał spadek bezrobocia po 2003 roku?
- Jak wyglądała emigracja po 2003 roku i jaki był liczbowy wpływ emigracji na spadek bezrobocia w Polsce?
- Jak zmiany Kodeksu pracy i koniunktura na rynku budowlanym wpłynęły na spadek bezrobocia?
- Jak wyglądała polityka pieniężna państwa po 2003 roku, a w szczególności czy relacja między bezrobociem a stopami procentowymi miała charakter krzywej Phillipsa?

3. Analiza problemu

Na początek przyjrzymy się stopie bezrobocia. Dane przedstawione są na rysunku 1. Dla pełniejszego obrazu wykres przedstawia zmianę stopy bezrobocia w okresie od 1999 do 2009 roku.

Rys. 1. Stopa bezrobocia w Polsce w latach 1999–2009

Źródło: dane na podstawie raportów GUS¹.

Charakterystyczną cechą, jaką można odczytać z wykresu jest zwiększenie się bezrobocia o około 1–2% w okresie zimowym, spowodowany brakiem zatrudnienia okresowego związanego z pracami rolnymi i turystyką. Jak łatwo zauważyć, najgwałtowniejszy spadek bezrobocia nastąpił po 2006 roku, prowadząc po 2008 roku do ustalenia stopy bezrobocia na poziomie poniżej 10%.

Prześledźmy więc, jaki wpływ na spadek bezrobocia miały wymienione powyżej czynniki. W tabeli 1 zgromadzone zostały dane na temat emigracji do krajów Unii Europejskiej. Ponieważ przy przekraczaniu granicy państwa nie

¹ Główny Urząd Statystyczny, Stopa bezrobocia w latach 1990–2008, [online] http://www.stat.gov.pl/gus/45_677_PLK_HTML.htm, stan z dn. 12.10.13.

jest prowadzona ścisła kontrola przepływu ludności, dokładna statystyka emigracji do UE jest utrudniona. Skorzystajmy zatem z oficjalnych oszacowań dokonanych przez GUS. Dane zabrane w tabeli 1 przedstawiają wzrost emigracji w latach 2004–2007. W kolumnie 2 przedstawiona jest bezwzględna liczba osób przybywających na emigracji, zaś kolumna 3 przedstawia oszacowanie spadku stopy bezrobocia w odniesieniu do stanu z początku 2004 roku. Dla porównania, w kolumnie 4 przedstawiony jest rzeczywisty spadek bezrobocia względem stanu ze stycznia 2004 roku.

Jak widać, od stycznia 2004 do stycznia 2007 roku wyjechało do krajów UE ponad 1,1 mln Polaków. Gdyby osoby, które opuściły kraj, należały wyłącznie do grupy bezrobotnych, wówczas powinniśmy zaobserwować w tym okresie spadek bezrobocia o 7,2%. Rzeczywisty spadek bezrobocia w tym okresie wynosił jednak 5,5%. Różnica spowodowana jest tym, że nie tylko bezrobotni wyjeżdżali z kraju. Dużą część emigracji stanowią ludzie młodzi, absolwenci, którzy po ukończeniu edukacji od razu wyjechali za granicę, bez rejestrowania się w urzędzie pracy. Trend ten jest wyraźnie widoczny na rysunku 2, przedstawiającym strukturę wiekową bezrobotnych. Jak widać, najszybszy spadek bezrobocia odnotowany jest dla grupy z przedziału wiekowego 15–24 lata.

Tab. 1. Emigracja z Polski na pobyt czasowy w latach 2004–2007 według danych GUS²

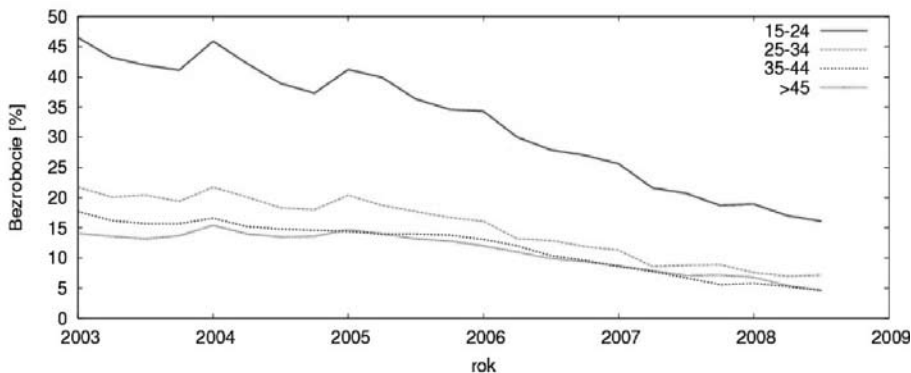
Rok	Liczba emigrantów do krajów UE w tys.	Przewidywany spadek bezrobocia w wyniku emigracji względem 2004 r. ^a	Rzeczywisty spadek bezrobocia względem 2004 r. ^b
2004	750	0%	0%
2005	1 170	2,7%	1,2%
2006	1 550	5,2%	2,6%
2007	1 860	7,2%	5,5%

a – wartość ta została wyliczona w następujący sposób: $(\text{liczba osób przebywających za granicą na początku danego roku} - \text{liczba emigrantów na początku 2004}) \div (\text{liczbę ludności w wieku produkcyjnym}) \times 100\%$

b – stopa bezrobocia na początku danego roku minus stopa bezrobocia z początku 2004 roku

Źródło: dane na podstawie raportów GUS.

² Główny Urząd Statystyczny, Informacja o rozmiarach i kierunkach emigracji z Polski w latach 2004–2007, Materiał na konferencję prasową w dniu 25 lipca 2008, [online] http://www.stat.gov.pl/gus/45_3583_PLK_WAI.htm, stan z dn. 22.10.13.

Rys. 2. Struktura bezrobocia według wieku na podstawie danych GUS³

Źródło: dane na podstawie raportów GUS.

Przyjrzyjmy się teraz, jaki wpływ na spadek bezrobocia miały zmiany w Kodeksie pracy ułatwiające zatrudnienie oraz jaki wpływ miała dobra koniunktura na rynku budowlanym. Powodem, dla którego rozważmy te dwa czynniki razem, jest trudność w bezpośrednim pomiarze wpływu ich na spadek bezrobocia. Oba czynniki spowodowały zwiększenie zatrudnienia i nie jest rzeczą trywialną rozdzielić ich. Gdyby boom budowlany dotknął tylko branżę budowlaną, wówczas rozdzielenie tych dwóch czynników byłoby ułatwione. Jednak spowodował on także poprawę w innych sektorach związanych z budownictwem – od transportu i przemysłu poprzez branżę handlową aż po branżę reklamową.

Aby zatem sprawdzić, jaki wpływ miały te dwa czynniki na spadek bezrobocia, prześledźmy, jak zmieniło się zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw. Dane te zostały przedstawione w tabeli 2.

Podobnie jak w tabeli 1, oprócz danych liczbowych przedstawiony został w kolumnie 3 względny (tj. w stosunku do sierpnia 2004 roku) spadek bezrobocia, oraz w kolumnie 4 faktyczny względny spadek bezrobocia w tym okresie. Jak widać, wzrost zatrudnienia w przedsiębiorstwach może wytłumaczyć tylko połowę spadku bezrobocia w tym okresie. Należy jednak pamiętać, że definicja przedsiębiorstwa wymaga zatrudnienia powyżej 9 osób, natomiast wiele firm w Polsce zatrudnia mniejszą liczbę pracowników. Dlatego można przyjąć, że rzeczywisty spadek bezrobocia po 2003 roku związany ze wzrostem zatrudnienia był większy niż ten podany w tabeli 2.

³ Główny Urząd Statystyczny, Aktywność ekonomiczna ludności Polski III kwartał 2008 r., [online] http://www.stat.gov.pl/gus/45_2189_PLK_HTML.htm, stan z dn. 16.01.14.

**Tab. 2. Wzrost zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw latach 2004–2008
wg danych GUS⁴**

Rok	Liczba w tys.	Przewidywany spadek bezrobocia w wyniku wzrostu zatrudnienia względem VIII 2004 r. ^a	Rzeczywisty spadek bezrobocia względem VIII 2004 r. ^b
VIII 2004	4 681,2	0%	0%
I 2005	4 736,7	3,6‰	-0,3%
VIII 2005	4 775,9	6,2‰	1,4%
I 2006	4 861,5	1,2%	1,1%
VIII 2006	4 942,6	1,7%	3,6%
I 2007	5 048,1	2,4%	4%
VIII 2007	5 182,1	3,3%	7,1%
I 2008	5 347,6	4,3%	7,4%
VIII 2008	5 398,5	4,7%	9,8%

a – wartość ta została wyliczona w następujący sposób: (liczba ludzi zatrudnionych w sektorze przedsiębiorstw – liczba zatrudnionych w VIII 2004) ÷ (liczbę ludności w wieku produkcyjnym) x 100%

b – stopa bezrobocia minus stopa bezrobocia z VIII 2004 roku

Źródło: dane GUS.

Mimo wszystko widoczne jest, że spadek wywołany wzrostem zatrudnienia nie jest aż tak wysoki, jak spadek bezrobocia wywołany emigracją. Jest to bardzo ważny fakt z punktu widzenia oceny wpływu polityki pieniężnej państwa na spadek bezrobocia po 2003 roku.

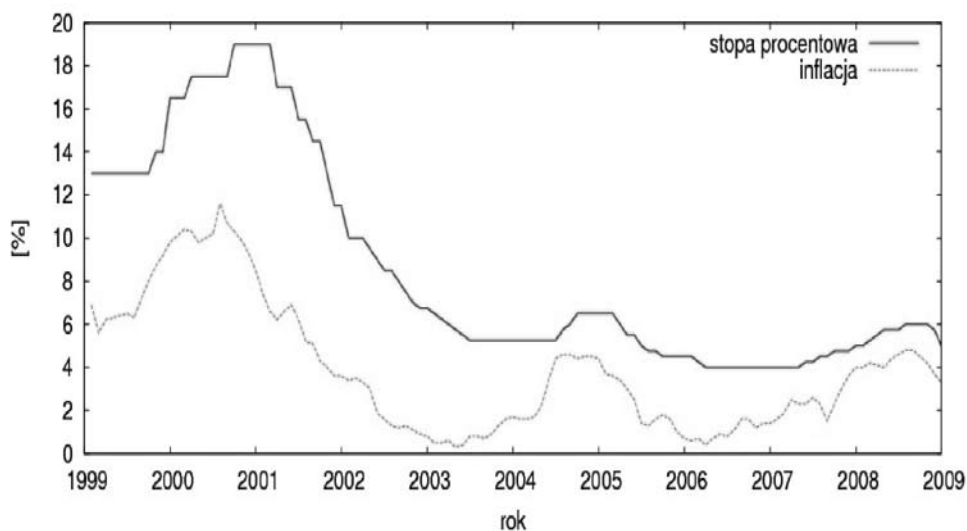
Spadek bezrobocia w wyniku emigracji jest efektem zewnętrznym. Natomiast spadek bezrobocia w wyniku zmian w Kodeksie pracy czy dobrej koniunktury na rynku budowlanym ma charakter wewnętrzny i mógł być stymulowany polityką monetarną państwa.

Obniżenie stóp procentowych sprawiło, że łatwiej było firmom zaciągać kredyty, inwestować, rozwijać przedsiębiorstwa, a co za tym idzie, zwiększyć zatrudnienie. Sprawdźmy zatem, czy rzeczywiście polityka monetarna państwa miała

⁴ Główny Urząd Statystyczny, Przeciętne zatrudnienie i wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw, [online] http://www.stat.gov.pl/gus/45_1786_PLK_HTML.htm?action=show_archive, stan z dn. 13.01.14.

taki ożywczy wpływ na gospodarkę. Jak wspomniano powyżej, istnieje związek pomiędzy inflacją a bezrobociem, który w okresie stabilnym ma charakter krzywej Phillipsa. Sprawdźmy zatem, jak przebiegła zależność między bezrobociem a inflacją po 2003 roku. Ponieważ jednak jesteśmy w tym miejscu zainteresowani polityką monetarną państwa, wprowadźmy pewną modyfikację i zamiast wykresu inflacja–bezrobocie przyjrzymy się wykresom stopa procentowa–bezrobocie. Stopa procentowa bowiem jest bezpośrednio związana z inflacją.

Oba te wskaźniki makroekonomiczne mają podobny charakter i ich wykresy są zbliżone. Jest to wyraźnie widoczne na rysunku 3. Jak widać, zależność stopy procentowej jest nieznacznie przesunięta w stosunku do inflacji, co jest powodowane tym, że RPP zawsze koryguje stopy procentowe z pewnym opóźnieniem.

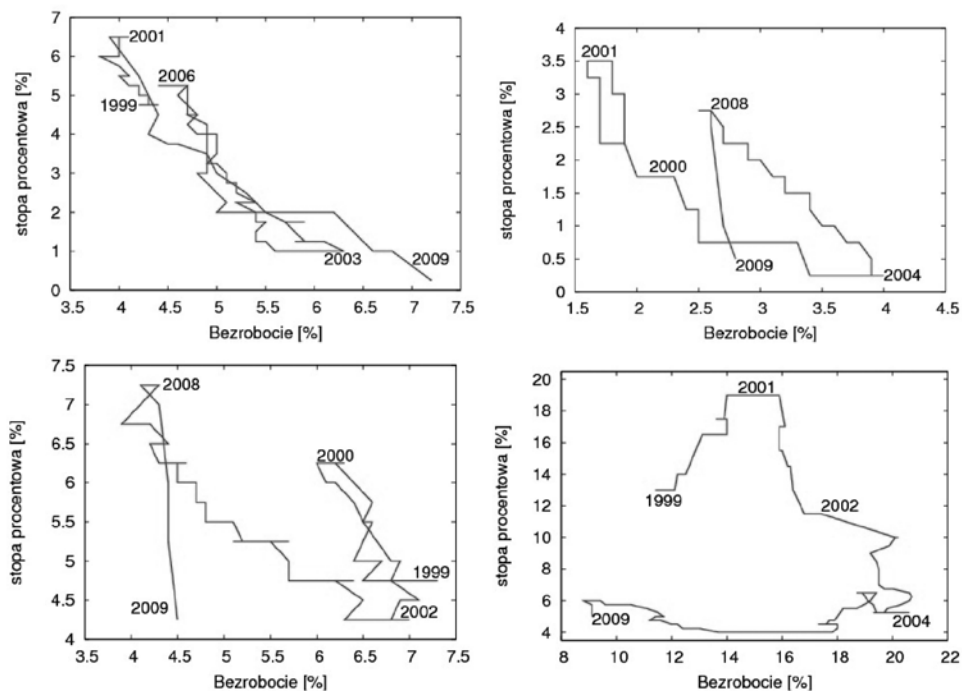

Rys. 3. Stopa redyskonta i inflacja w latach 1999–2009 na podstawie danych NBP⁵

Źródło: dane NBP.

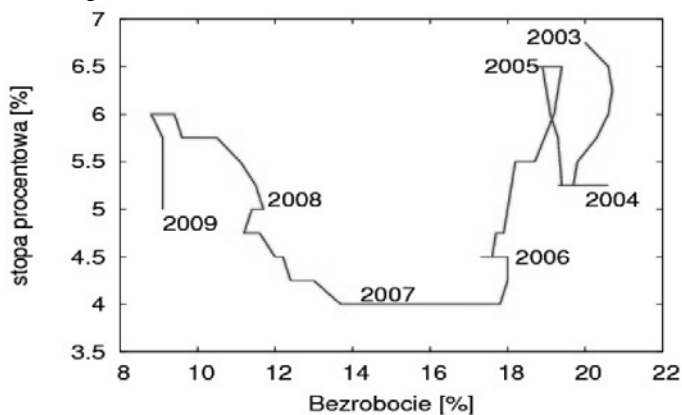
Interesujące nas dane przedstawione zostały na lewym dolnym panelu rysunku 4 oraz na rysunku 5. Rysunek 4 oprócz danych dla Polski przedstawia także dla porównania, zależność stopa procentowa–bezrobocie dla trzech rozwiniętych gospodarczo i stabilnych politycznie krajów, tj. Stanów Zjednoczonych, Australii i Szwajcarii.

⁵ Narodowy Bank Polski, Podstawowe stopy procentowe NBP w latach 1989–2009, [online] http://www.nbp.pl/Dzienne/Stopy_procent2.html, stan z dn. 27.11.13.

Rys. 4. Stopa procentowa a bezrobocie w latach 1999–2009 dla Stanów Zjednoczonych (lewy górny panel), Szwajcarii (prawy górny panel), Australii (lewy dolny panel) i Polski (prawy dolny panel)

Źródło: dane *Trading Economics*⁶.

Rys. 5. Stopa procentowa a bezrobocie w Polsce w latach 2003–2009

Źródło: dane *Trading Economics*⁶.

⁶ Portal *Trading Economics*, *Global Economics Research*, [online] <http://www.tradingeconomics.com>, stan z dn. 12.12.13.

Jak widać na wykresach przedstawionych na rysunku 4, dla USA, Australii i Szwajcarii mamy wyraźnie widoczne okresy, w których zależność między stopą procentową (czyli także inflacją) a bezrobociem ma charakter krzywej Phillipsa. Dodatkowo w przypadku Szwajcarii i Australii widoczne są przeskoki z jednej krzywej Phillipsa na inną, co jest opisywane przez teorię NAIRU. Najbardziej interesujący jest fakt, że w przypadku Polski zależność między inflacją a bezrobociem nie ma charakteru krzywej Phillipsa. Dodatkowo, jak widać, w okresie 1999–2001 mieliśmy do czynienia ze zjawiskiem stagflacji, czyli wzrostem zarówno inflacji, jak i bezrobocia. Dane za okres 2003–2009 dla samej tylko Polski przedstawione są na rysunku 5. Przy odrobinie dobrej woli można dopatrzeć się dwóch gałęzi Phillipsa – jednej w latach 2004–2005, zaś drugiej w okresie od połowy 2007 do połowy 2008 roku. Są to jednak okresy zaledwie roczne, a nie, jak w przypadku Stanów Zjednoczonych, Szwajcarii, czy Australii, kilkuletnie. Sama zależność jest również tak wyraźna, jak w przypadku krajów porównawczych. Wniosek z tego, że sytuacja ekonomiczno-gospodarcza nie jest w Polsce na tyle ustabilizowana, aby można było sterować bezrobociem wyłącznie poprzez mechanizmy polityki monetarnej.

Co więcej, należy wziąć pod uwagę fakt, że główne założenia działań RPP w latach 1998–2003 i po roku 2003 nie miały na celu walki z bezrobociem. Obecnie głównym celem RPP jest bezpośredni cel inflacyjny (BCI), tzn. RPP za główny cel obrała obniżenie inflacji i jej ustabilizowanie na poziomie 2,5% (± 1 punkt procentowy), tak aby zostały spełnione warunki przystąpienia do strefy euro. Również i polityka walutowa NBP ukierunkowana jest na spełnienie wymogów strefy euro⁷. A zatem sama polityka monetarna państwa po 2003 roku nie była ukierunkowana na walkę z bezrobociem, lecz na osiągnięcie BCI.

4. Wnioski końcowe

Niniejsza praca miała na celu sprawdzenie hipotezy, czy spadek bezrobocia po 2003 roku był w głównej mierze spowodowany polityką monetarną państwa. Od stycznia 2003 roku do stycznia 2009 roku bezrobocie w Polsce spadło o ponad 10%. Jak wynika z analizy przeprowadzonej w rozdziale 3, głównym czynnikiem tego spadku była emigracja. Duży wpływ, choć wyraźnie mniejszy, na spadek bezrobocia miał także wzrost zatrudnienia spowodowany korzystnymi zmianami Kodeksu pracy oraz boom budowlany. Ponieważ trudne jest bezpośrednio oszacowanie wpływu polityki monetarnej państwa na spadek bezrobocia, w niniejszej pracy odwołaliśmy się do relacji między bezrobociem a inflacją,

⁷ M. Bednarski, J. Wilkin (red.), *Ekonomia dla prawników i nie tylko*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2003.

opisywanej krzywą Phillipsa. W idealnym przypadku, korzystając z korelacji opisywanej krzywą Phillipsa, państwo może poprzez zmianę stóp procentowych sterować bezrobociem. Jak zostało pokazane, wciąż jednak od zmian politycznych, jakie nastąpiły w Polsce po 1989 roku nie można odnotować okresu, w którym związek między polskim bezrobociem a inflacją był w czasie dłuższym niż dwa lata opisywany wspomnianą powyżej relacją. Świadczy to o tym, że w Polsce nadal nie można za pomocą samych tylko manipulacji stopami procentowymi sterować stopą bezrobocia. Co prawda, krzywa Phillipsa nie ma charakteru uniwersalnego prawa ekonomicznego, ale nawet jeśli przyjąć, że wzrost zatrudnienia w przedsiębiorstwach (tabela 2) był stymulowany samymi tylko decyzjami RPP, i tak głównym czynnikiem spadku bezrobocia po 2003 roku pozostaje emigracja. A zatem, spadek bezrobocia po 2003 roku nie był spowodowany polityką monetarną państwa. Obniżka stóp procentowych nie miała bezpośrednio wpływu na spadek zatrudnienia.

Streszczenie

Wpływ stóp procentowych Rady Polityki Pieniężnej na spadek bezrobocia

Czy Rada Polityki Pieniężnej, obniżając stopy procentowe, może wpłynąć na poziom bezrobocia? Poprzez ustalenie podstaw polityki pieniężnej rząd może kontrolować poziom tego zjawiska. Od stycznia 2003 to stycznia 2009 roku bezrobocie w Polsce zmalało o 10%. Celem tego artykułu jest sprawdzenie, czy obniżka stopy procentowej miała wpływ na stopę bezrobocia.

Słowa kluczowe: Rada Polityki Pieniężnej, polityka monetarna, stopy procentowe, bezrobocie, inflacja.

Summary

Monetary Policy Council's interest rates and the decrease of unemployment

May the Monetary Policy Council, by decreasing the interest rates, have the impact on the employment rate? By setting the bases for monetary policy, the Government can control the unemployment rate. Since January 2003 to January 2009 the unemployment rate in Poland decreased by 10%. The aim of this article is to investigate if the decrease of the interest rates did affect the unemployment rate.

Keywords: Monetary Policy Council, monetary policy, interest rates, unemployment, inflation.

Literatura

1. Bednarski M., Wilkin J. (red.), *Ekonomia dla prawników i nie tylko*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2003.
2. Główny Urząd Statystyczny, Stopa bezrobocia w latach 1990–2008, http://www.stat.gov.pl/gus/45_677_PLK_HTML.htm, stan z dn. 12.10.13.
3. Główny Urząd Statystyczny, Informacja o rozmiarach i kierunkach emigracji z Polski w latach 2004–2007, Materiał na konferencję prasową w dniu 25 lipca 2008, http://www.stat.gov.pl/gus/45_3583_PLK_WAI.htm, stan z dn. 22.10.13.
4. Główny Urząd Statystyczny, Aktywność ekonomiczna ludności Polski w III kwartale 2008 r., http://www.stat.gov.pl/gus/45_2189_PLK_HTML.htm, stan z dn. 16.01.14.
5. Główny Urząd Statystyczny, Przeciętne zatrudnienie i wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw, http://www.stat.gov.pl/gus/45_1786_PLK_HTML.htm?action=show_archive, stan z dn. 27.11.13.
6. Narodowy Bank Polski, Podstawowe stopy procentowe NBP w latach 1989–2009, http://www.nbp.pl/Dzienne/Stopy_procent2.html, stan z dn. 13.01.14.
7. Portal Trading Economics, *Global Economics Research*, <http://www.tradingeconomics.com>, stan z dn. 12.12.13.

